

15
Кч. Б. м.
Българско Земледѣлско Дружество

№ 834/520

9716 n

СЛЪНЧОГЛЕДЪ

Наставления за отгледването му.

отъ Ив. Кюмюрджиевъ.

ПЛОВДИВЪ.

Печатница „Работникъ“ на Г. Дончевъ.

1918 г.

V, 4609

ЛБ 213.11

1960

Всички библиотеки
 Централна библиотека
 ПЛОВДИВ

ЛБ 213.11 1948

1435

ГОЛ. АКАДЕМИЯ
 ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

Кл. ЛБ 7160 пох.
 1960

До прѣди войнитѣ слънчогледътъ, нѣкъ-
 дѣ наричанъ *слънчова любовница*, бѣ из-
 вѣстенъ у насъ само като градинско растение
 безъ никакво стопанско значение. Сѣеше се по
 градини и бостани въ единични гнѣзда, повече
 за украшение, а сѣмената му се употребяваха
 за ядене отъ дѣцата.

Но отъ като започнаха освободителнитѣ
 войни, които прѣкъснаха нашитѣ търговски
 сношения съ чуждитѣ държави, отъ които
 ние си доставяхме *растителни масла*, сѣе-
 нето на слънчогледа започна да се разширява
 и то вече като специална индустриална кул-
 тура въ земледѣлското стопанство.

Въ земледѣлската статистика до прѣди
 войната липсваше графа за слънчогледа, а ста-
 тистическитѣ свѣдѣния за засѣтитѣ простран-
 ства прѣзъ 1917 год., събрани отъ Дирекци-
 ята за С. Г. О. П., показватъ засѣти про-
 странства само въ слѣднитѣ околии:

Ямболска	6·8	дек.	съ	производство	376	кгр.
Н.-Загор.	2358.	"	"	"	93324	"
Ст.-Загор.	434.	"	"	"	49933	"
Всичко					2798·8	д. съ производ.
					143683	кгр.

Въ сжщностъ, обаче производството е по-голѣмо, защото сж иззети до сега по силата на специалната наредба за закупване на маслодайни сѣмена, близо 200,000 кгр слънчогледово сѣме. Бие на очи, че сѣенето на слънчогледа въ по-широки размѣри се заражда въ центроветѣ на зародилата се прѣди войнитѣ маслена индустрия — Ст.-Загора, Н.-Загора и Пловдивъ.

Нуждата отъ масла въ страната се чувствува отъ всички. За дълго врѣме, даже и слѣдъ мира, тая нужда не ще може да бжде задоволявана, както прѣди войната — съ животински мазнини, произвеждани у насъ, и съ растителни масла, внасяни отъ вънъ, защото добитѣкътъ въ страната е намалѣлъ и ще трѣбва доста врѣме, докато се навакса, и защото въ всички страни животинскитѣ и растителни масла ще бждатъ въ недоимѣкъ. Затова и докато трае войната и слѣдъ нея ние ще трѣбва да удовлетворяваме нашитѣ нужди отъ масла

за храна, за индустриални цѣли и за сапунъ, главно съ растителни масла, произведени въ страната. Разбира се, за тая цѣль освѣнъ суровитѣ продукти, които въ най-голѣмо изобилие може да ни даде нашето земледѣлско стопанство, трѣбва да развиемъ масленната индустрия, въ което направление е вече заработено.

Между растенията, които ще ни дадатъ въ и обилне сурови материали за добиване растителни масла, покрай рапицата, бѣлата горчица (хардалъ) и мака, стои и слънчогледътъ.

Налага се да се обърне особено внимание за разширение сѣенето и отглеждането на слънчогледа, защото лесно и бързо може да се достигне едно голѣмо производство и защото маслото му, слѣдъ маковото, е най-годно за храна.

Ако половината отъ земледѣлскитѣ стопанства, въ районитѣ, годни за слънчогледъ, посѣятъ по $\frac{1}{2}$ декаръ съ слънчогледъ, можемъ да имаме още напролѣтъ 100,000 декари засѣти пространства. Не е нужно да се задължаватъ за това земледѣлскитѣ стопанства; достатъчно е да имъ се напомни, че съ това

тѣ ще гарантиратъ задоволяване нуждитѣ отъ масла, които нужди тѣ сами търпятъ

Съзнанието у нашитѣ стопани, че съ това ще задоволятъ собственитѣ си нужди и нуждата на страната, ще ги подтикне да засѣятъ по $\frac{1}{2}$ декарь, което нѣма да бѣде въ ущърбъ на другитѣ стопански култури, защото отгледването на слънчогледа не изисква много трудъ.

Вънъ отъ това, при нормираната цѣна, по която Дирекцията изземва слънчогледового сѣме — 1·20 килограма, доходътъ отъ него е по-голямъ, отколкото отъ много други растения, та ще насърди много стопани да посѣятъ по-голѣми пространства. Създадено е на всѣкъждѣ едно силно течение за посѣване на слънчогледъ, и съ сигурностъ може да се разчита идещата година, безъ принуждение и безъ особени агитации, че ще се засѣе повече отъ 150,000 декари, което ще ни даде едно производство отъ 15,000,000 килограма сѣмки, което отговаря на $3\frac{1}{2}$ милиона кгр. масло — равно на цѣлия годишенъ вносъ на растителни масла въ България прѣди войната. Сѣмена има събрани въ достатъчно количество, остава да бждатъ раздадени наврѣме и да се упжатъ

земледѣлцитѣ въ отгледването на тая нова за тѣхъ култура

Слънчогледътъ е растение познато на всички наши стопани, та нѣма нужда да го описваме. Неговото отгледване въ голѣми размѣри е разпространено въ южна Русия. Отгледва се за сѣмената му, които се употрѣбаватъ за ядене, или главно за добиване на слънчогледово масло, каквото и у насъ се внасяше прѣди войната отъ Русия и се продаваше често вмѣсто дървено масло. Споредъ тия двѣ цѣли, за които се отгледва слънчогледа, различаватъ се главно два сорта: 1) за ядене и 2) за масло. Както отъ единия, така и отъ другия сортъ има доста разновидности, които се различаватъ помежду си по цвѣта на кожичата имъ. Така, има сортове съ бѣли, жълти, шарени и черни сѣмена. Сѣмената на сортоветѣ за ядене сж продълговати по едри и по-праздни, а на тия за масло сж по-кръгли и пълни — ядката изпълва черупката и съдържа повече масло. Въ сѣмената за ядене има 21—25% масло, а въ масленитѣ — 29—32%.

Въ сегашнитѣ трудни врѣмена не можемъ и не трѣбва да бждемъ възискателни въ избо-

ра на сортоветъ слънчогледъ, а ще сѣемъ, каквито сѣмена се намѣрятъ, като дадемъ прѣдпочитане на по-масленитъ отъ тѣхъ, които иматъ слѣднитъ признаци: сѣмена кжси и дебели, прилични на кафени зърна, съ пълна ядка, тънки кожици и съ цвѣтъ прѣдпочително жълтеникавъ.

Сравнително други маслени растения, слънчогледътъ по-малко изтощава почвата, а при разумното използване на стеблата и другитъ остатъци, като се изгарятъ и пепелта разхвърля по нивитъ, послѣднитъ се запазватъ отъ голѣмо изтощение.

На силно и прѣсно торена нива съ оборски торъ слънчогледътъ не трѣбва да се сѣе, защото избуява, дава много разклонения и цвѣтове, но не връзва зърно. Затова той трѣбва да се сѣе на 2-ра или 3-та година слѣдъ торенето.

Слънчогледътъ изисква доста плодородна почва, която задържа влагата. На сухи пѣсьчливи земи той не дава добра реколта. Най-добрѣ става въ черноземни, малко пѣсьчливи, дълбоки, сбити и топли земи, които задържатъ влагата си.

Особно голѣмо плодородие слънчогледътъ дава въ земи, които се заливатъ пролѣтно врѣме. Съ голѣмъ успѣхъ той може да се сѣе и въ мочурливи земи, съ повече подпочвена влага; съ буиното си растене и голѣмата листова повърхностъ той изпарява много влага и ги подсушава. Слънчогледътъ вирѣе и въ соленитъ почви, въ които други културни растения не ставатъ, затова може да се сѣе и въ мочурливитъ край-морски краища.

Нивитъ за посѣване на слънчогледъ трѣбва да бждатъ грижливо и наврѣме обработени, за да се приготви доста дълбокъ слой рохка почва и да се запази въ нея влагата. За постигане на тая цѣль за прѣдпочитане е да се извърши една дълбока оранъ прѣзъ есенъта; ако това не е могло да стане, доста тѣчно е и ранната пролѣтна оранъ, послѣдвана съ едно граблене. Добрѣ разработената прѣзъ есенъта или рано прѣзъ зимата земя, може да мине прѣди самото сѣене съ едно повърхностно разбрѣкване на почвата, ако се сѣе съ редова сѣялка или мотика, или пѣкъ да се оре едноврѣменно при сѣидбата, когато тя се извършва подъ рало. Обичайната въ насъ пролѣтна оранъ за царевица, като се из-

върши рано на пролѣтъ, е достатъчна за слънчогледа. Значи има достатъчно врѣме да приготвятъ земи за слънчогледъ ония земледѣлци, които нѣматъ отъ есенъта орани ниви, отъ които да отдѣлятъ за слънчогледъ.

Слънчогледътъ има доста дълъгъ вегетационенъ периодъ—отъ 20—22 недѣли и изисква 2080—2280° топлина. Затова у насъ той може съ успѣхъ да дозрѣе навсѣкждѣ, освѣнъ по високитѣ планински мѣста. Понеже не се поврѣжда отъ пролѣтнитѣ мразове, може да се сѣе рано напролѣтъ, и въ такъвъ случай да има врѣме да дозрѣе и въ малко по-високи и студени мѣста.

Слънчогледътъ трѣбва да се посѣе, колкото е възможно по-рано, за да може да използва по-изобилната влага, отъ която той има нужда при първоначалното си развитие. За успѣшното поникване на слънчогледа е потребна значителна влага въ почвата: сѣмената му поникватъ въ 5 дни и поглъщатъ влага 57% отъ теглото си. Затова веднага, щомъ врѣмето позволи да се работи и сѣе, трѣбва да се побърза съ сѣенето на слънчогледа. У насъ това удобно врѣме е тогава, когато става сѣенето на овеса—въ равнитѣ по-топли и сухи

мѣста прѣзъ втората половина на мѣсець февруарий и началото на мартъ, а за по-високитѣ студени мѣста до края на м. мартъ и прѣзъ първитѣ дни на априлъ. Тѣй като слънчогледътъ не страда отъ пролѣтнитѣ мразове; нѣкои земледѣлци въ Русия го сѣятъ и есенъ.

Самото посѣване се извършва въ редове или гнѣзда, а рѣдко и на разпрѣснато, както сѣятъ царевичата въ Македония. Разпрѣснатото сѣене е неудобно, защото по нататѣшната обработка се затруднява. При редовото сѣене може да се използва редовата сѣялка, но то може да се извърши и както се сѣе у насъ царевичата и фасула подъ брало, въ бразди и съ мотика. Растоянието между редоветѣ трѣбва да бже 40 до 75 см., а отъ едно растение до друго въ редоветѣ 25 до 50 см. При сѣенето подъ рало сѣмената се пускатъ поредъ или на гнѣзда, едно отъ друго около 20—50 см. и по нѣколко зърна въ гнѣздо. Споредъ широчината на браздитѣ сѣе се прѣзъ една или двѣ бразди, като се прави смѣтка, редоветѣ да запазятъ изискуемото разстояние. Може да се сѣе и въ браздитѣ на извършената по-рано оранъ, като се зарива съ кракъ или съ мотика. Както и да се сѣе, сѣмето на

слънчогледа не бива да се зарива по-дълбоко отъ 3—4 см.

За сѣне трѣбва да се избира пълно зърно, което прѣдварително да се наиксва 3—4 часа въ разтворъ 2% отъ синь камъкъ, за да се унищожатъ споритѣ на рждата и сѣмената на синята китка, които често нападатъ слънчогледа. Ако това не е направено, необходимо е, сѣмето, прѣди посѣването, да се наиксне съ вода, особено ако сѣидбата е окъснѣла. На декаръ отива 1 до 2 кгр. сѣмено то не трѣбва да се скъпи, когато разбира се го има въ изобилие, защото посѣва отпослѣ лесно се разрѣдва, ако се окаже гъстъ.

По-нататъшното отгледване на слънчогледа започва съ първото копане (прашене), което се извършва, щомъ поникналиятъ растениа достигнатъ 3—5 см. Цѣлътъ на това окопаване е, да се разрохка почвата, за да се поддържа влагата въ нея. Втора копанъ и загърляне на слънчогледа се извършва, когато израстне на 15—20 см. височина. Ако растенията сж поникнали гъсто въ редоветѣ, тѣ се разрѣждатъ при първата или втората копанъ и то така, че да останатъ въ редоветѣ отъ едно растение до друго 20—50 сантиметра

Копанѣта и загърлянето на слънчогледа може да се извърши съ конски мотики, като се допълни работата съ ржка само за проредяване и разкопаване около самитѣ растения.

Повече отъ двѣ копани и загърляне, при извършването на втората копанъ, слънчогледътъ не изисква, освѣнъ когато почвата е била слабо разработена и много буренлива, въ който случай може да се наложи едно прашене повече прѣди послѣдната копанъ и загърляне.

Слѣдъ загърлянето слѣдва да се извърши още една легка работа—да се изрѣжатъ всички странични разклонения на слънчогледа, които носятъ на върха си по една цвѣтна глава, както и главното стѣбло. На всѣко растение се оставя само една или двѣ цвѣтни глави, които стоятъ на върха на стѣблото. Съ това се получаватъ по-малко слънчогледови пити, но по-едри и пълни съ сѣмена.

При узрѣването на слънчогледа, горната страна на цвѣтнитѣ глави отъ свѣтло-жълта става тъмна, цвѣтнитѣ листца опадатъ и сѣмената затвърдяватъ и изпъкватъ на повърхността на питата, обратната страна на която пожълтява. Въ това врѣме, прѣди обира-

нето, трѣбва да се запази слънчогледовия посѣвъ отъ птицитѣ, които много го нападатъ.

Беридбата, когато посѣва е въ малѣкъ размѣръ, се извършва, като се отрѣзватъ стѣблата на закривеното мѣсто подъ самитѣ глави. Главитѣ се отрѣзватъ на нѣколко пжти - споредъ узрѣванието имъ. За по-голѣми засѣти пространства тоя начинъ е бавенъ и скѣпъ, затова въ такива случаи беридбата се извършва наведнажъ, щомъ по-голѣмата частъ отъ сѣмената сж узрѣли, като се отрѣзватъ главитѣ заедно съ цѣлитѣ стѣбла, завързватъ се на снопове и се изправятъ на малки купчини съ сѣменнитѣ глави нагорѣ. Купчинитѣ оставатъ на полето, до като сѣменнитѣ глави просѣхнатъ добрѣ, слѣдъ което се прѣвозватъ въ двора за оронкване на зърната, ако това не може да се извърши на нивата.

Вършитбата или оронкването на слънчогледовитѣ сѣмки се извършва за голѣми количества съ особени вършачки, а за малки количества съ обикновенни валяци, или като се чукатъ орѣзанитѣ и изсѣхнали сѣменни пити съ сопи. Слънчогледовото сѣме може да се очука сжщо, като се удрятъ свързанитѣ снопчета слънчогледови стѣбла върху единъ

вертикалено забитъ дирекъ така че сѣменнитѣ глави да се биятъ върху горния край на дерека.

Специалнитѣ вършачки за слънчогледъ се отличаватъ отъ обикновенитѣ по устройството на барабана, но могатъ да служатъ и за овършаване на храни. У насъ на първо врѣме такива вършачки не могатъ да се намѣрятъ и не ще сж нуждни, защото слънчогледъ ще се посѣе въ отдѣлнитѣ стопанства въ ограничени размѣри и очукването на сѣмената безъ голѣмо затруднение ще се извърши на ржка или съ прости валяци.

Слѣдъ овършването на сѣмената, тѣ се отвѣяватъ и, прѣди да се турятъ въ хамбаръ, простиратъ се и разбъркватъ, за да просѣхнатъ добрѣ.

Слънчогледътъ дава на декаръ при добра реколта 150 кгр. сѣмена, при срѣдния 100 кгр., а при долня 60 килограма.

При високата цѣна на слънчогледовото сѣме — 1.20 л. килогр. и при малкото разносжи и трудъ за отгледването му, при срѣдния реколта той е по-доходенъ и отъ пшеницата.

За получаване на сѣмена за посѣвъ прѣзъ слѣдната година се избиратъ най-добритѣ сѣ-

менни пити и се сронкватъ отдѣлно. При избора на пититѣ за сѣме тѣ трѣбва да отговарятъ на слѣднитѣ изисквания: 1) сѣмето трѣбва да е характерно за дадения сортъ; 2) Сѣменната пита да бѣде колкото е възможно по-голѣма, но да не съдържа праздни сѣмена; 3) срѣдната ѝ частъ трѣбва да бѣде заета цѣлата съ пълни сѣмена; 4) сѣменнитѣ пити при сортоветѣ за ядене трѣбва да бждатъ само по една върху едно стебло. Последнитѣ двѣ условия трѣбва да се спазватъ добръ, тъй

като образуването на праздни сѣмена въ срѣ-
дѣта на питата, както и свойството на раз-
клонение се прѣдаватъ по наслѣдство.

При нашитѣ условия слънчогледътъ ще
успѣва много добръ, освѣня въ многото висо-
киѣ планински мѣста. Неговото засѣване и
отглеждане е лесно и достъпно за всѣко зе-
мледѣлско стопанство. Нека земледѣлцитѣ се
проникнатъ отъ съзнанието, че съ посѣването

на 1-2 декари слънчогледъ, освѣнъ че осигуряватъ единъ доходъ по-голѣмъ, отколкото даватъ другитѣ културни растения, но съ това тѣ ще способствуватъ да се задоволи тяхната собствена нужда и нуждата на сградната изобщо отъ тѣхъ.

Всичко В. Поляров
Централна библиотека
Пловдив